

Nutidens Mesopotamien.

Af

Ingeniørkaptajn C. F. Schouboe.

(Fortsættes).

Mesopotamien, Menneskeslægtens Urhjem, har i Tidernes Løb og da særlig i de sidste Decennier været Genstand for ivrige Forskninger fra Videnskabens Side. De faa Rester fra Fortidens store Kulturperioder, der har kunnet modstaa Tidens og Klimaets opløsende Indvirkning, er selvfølgelig blevne indgaaende undersøgte af Arkæologer og Arkitekter; Sprogforskere har gransket og tydet de fundne Inskriptioner, og enkelte Orientalister har studeret den mesopotamiske Mundart og samlet de i Befolkningen levende Æventyr og Ordsprog.

Al denne Forskning har imidlertid næsten udelukkende haft til Maal at bringe Klarhed i Fortidens Historie og Kultur. Det nuværende Mesopotamien og dets Fremtid laa udenfor Forskernes Opgave, ja ofte vel næsten uden for deres Horisont. Det geografiske Kendskab, man fik til Landet gennem deres Undersøgelser, har derfor kun været ringe. Hertil hidrog naturligvis ogsaa, at de vigtigste Ruiner, som naturligt er, ligger i Nærheden af Floderne og som Følge heraf som oftest ved de almindelig benyttede Karavanveje; noget Kendskab til de mere afsides liggende Egne af Landet fik de rejsende derfor i Reglen ikke. Heller ikke de i Bagdad og Babylon bosiddende Evropæere har bidraget meget af Betydning til Kendskabet til Landets geografiske Forhold. Dog har der siden 90'erne været oprettet en meteorologisk Observationsstation i den engelske »Residens« (Generalkonsulat) i Bagdad; dens Resultater tilstilles og bearbejdes af Generaldirektøren for Indiens meteorologiske Departement. Ogsaa af den tyske Udgravningskoloni i Babylon er der de sidste 14—15 Aar taget daglige Observationer, der tilstilles det meteorologiske Institut i Hamborg.

Det er imidlertid først, da Interessen for Mesopotamien vender sig i praktisk Retning og slaar ind paa en Undersøgelse af Landets Fremtidsmuligheder, at der paabegyndes en virkelig planmæssig og fagmæssig Undersøgelse af dets Natur-

forhold. Æren for dette Arbejdes Paabegyndelse og foreløbige Afslutning tilkommer den bekendte engelsk-ægyptiske Irrigationsingeniør Sir William Willcocks. Tanken om at genrejse Oldtidens og Middelalderens udviklede Vandingsystem i Landet er ganske vist ikke ny, men Willcocks har bragt dens Virkeliggørelse et betydeligt Skridt fremad. Efter at det paa Grund af Tyrkiets Modstand var mislykkedes for ham for engelsk Kapital at gennemføre sin Plan, at muliggøre Mesopotamiens Opdyrkning ved at retablere Irrigationsanlægene, traadte han i Tyrkiets Tjeneste, og han har nu efter 4—5 Aars vedholdende Arbejde afsluttet sine Undersøgelser, hvis Resultater foreligger i et i Marts 1911 fuldendt Projekt til Irrigationsanlæg i Landet, ialt til et Beløb af c. 475 Millioner Kroner og omfattende et Areal af c. 1½ Million Hektarer. Nogle af de foreslaaede Arbejder er allerede paabegyndte for den tyrkiske Regerings Regning.

De Kort, der hidtil har foreligget over Mesopotamien, har været meget mangelfulde. De har hovedsagelig været baserede paa de af den Chesneyske Ekspedition i 1836 foretagne Flodmaalinger og er saa efterhaanden blevne supplerede ved rejsendes Skitser og Krokis'er. Et værdifuldt Samlerarbejde er blevet udført af Oppenheim ved Udarbejdelsen af de til hans Værk »Vom Mittelmeer zum persischen Golf« hørende Oversigtskort; men de er ikke nøjagtige; de giver imidlertid en Mængde Navne og Data, der er nyttige for den rejsende; for Mesopotamiens Vedkommende lider de endvidere af den Mangel, at de kun omfatter den nordligste Del heraf. Et af det engelske geografiske Selskab i 1910 udgivet Kort over Mesopotamien er for de nordlige Egenes Vedkommende til Dels baseret paa Willcocks's Maalinger, men dets Angivelser for Sydbabylonien er ret unøjagtige. Det nu af Willcocks udarbejdede Kort er meget nøjagtigt for det Areal Vedkommende, der ligger mellem Linierne Hit—Samara i Nord og Diwanie—Kut el Haj i Syd;

	Jan.	Feb.	Marts	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Novb.	Dec.	Aaret
Barometerstand mm	767	767	764	762	759	755	752	753	758	763	766	768	761
Max. Temperatur C°	15°4	18°9	22°7	28°7	33°8	39°9	42°6	43°1	39°8	33°1	23°2	17°2	29°9
Min. Temperatur C°	3°7	6°3	9°9	14°7	19°9	24°5	26°3	26°4	22°6	17°1	10°6	6°6	15°7
Middeltemperatur C°	9°5	12°7	16°3	21°7	26°9	32°2	34°5	34°8	31°2	25°1	16°9	11°9	22°8
Luftens Middelhastighed km pr. Time	5,2	7,0	8,2	6,9	6,4	7,8	7,4	6,3	3,8	4,5	3,7	5,2	6,1
Vindens Middelretning	N20°V	N9°Ø	N14°V	N6°V	N3°V	N11°V	N16°V	N10°V	N14°V	N7°V	N7°V	N7°V	N10°V
Antal Regndage	2,7	2,5	4,0	2,3	0,6	0,2	0,0	0,1	0,0	0,4	1,9	4,0	18,7
Regnfald i mm	29	46	38	23	5	0	0	2	0	2	27	40	212

hele dette Areal er tillige ret omhyggeligt fladenivelleret, og Højderne er ved et Længdenivellement langs Floderne Eufrat og Tigris og deres forenede Løb Sjat el Arab satte i Forbindelse med »Dagligt Vand« i den persiske Havbugt. Samtidig er naturligvis Flodernes Løb opmaalt; men hertil indskrænker Willcocks's Maalinger i det sydlige Mesopotamien sig ogsaa.

Hans Virksomhed til Belysning af Landets Naturforhold har jo imidlertid ikke bestaaet i Kortlægningsarbejder alene. Han har foretaget en Del meget vigtige hydrologiske Undersøgelser af Floderne, undersøgt Jordens Sammensætning og samlet de foreliggende meteorologiske Observationer.

Støttet til de af Willcocks fundne Resultater og paa Grundlag af de paa mine Rejser indvundne Erfaringer og foretagne Undersøgelser under et 6 Maaneders Ophold i Landet fra December 1910 til Udgangen af Maj 1911 skal jeg i det følgende give en kort Fremstilling af det nuværende Mesopotamien.

Mesopotamien eller rettere dettes sydlige Del, Irak el Arabi, strækker sig fra den syrisk-arabiske Ørken mod Vest til Persiens Grænsehjærg mod Øst, fra Grusørkenen nord for Linien Hit—Samara mod Nord til den persiske Havbugt mod Syd og er altsaa helt beliggende i den nordlige tempererede Zone. Hovedstaden Bagdad ligger paa 33½° n. B. og 44½° ø. L., c. 1½° sydligere end Evropas sydligste Punkt og omtrent paa samme Meridian som Nisnij Novgorod; dens Afstand fra Havet er i Luftlinie c. 560 Kilometer. Naar undtages Egnene i Nærheden af den persiske Bugt, har Landet et udpræget Fastlandsklima. De vigtigste meteorologiske Data fremgaar af hosstaaende Tabel, hvis Tal er Middeltal, baserede paa Observationer i Bagdad i Aarene 1891 til 1902.

Aaret bestaar altsaa af et køligt Vinterhalvaar med Regn fra November til April og en tropisk, regnløs Sommer fra Maj til Oktober. Maanederne Januar—Februar kan være meget kolde; i Bagdad er aflæst en Temperatur paa ÷ 4°6. I Løbet af Døgnet varierer Temperaturen i Vinterhalvaaret med 11°—16° C., i Sommerhalvaaret med 14°—21° C.; men disse Temperaturer er maalte i Skyggen; naar man ogsaa tager Solvarmen i Betragtning, hvilken selv i Vintermaanederne er meget betydelig ved Middagstid, bliver den daglige Variation betydelig større. Dette føles særlig ved Rejser ude paa Stepperne. Her gennemlever man i December og Februar—Marts Maaned alle 4 Aarstider i et Døgn. Indtil 8—9 Tiden er det Vinter med Frost og tilfrosne Kanaler og Vandpytter, saa passerer man i Timerne 9—12 gennem alle Foraarets Udviklingstrin og har mellem 12 og 3 en hed Sommerdag, hvorefter Temperaturen falder langsomt til henimod Solnedgang, efter hvilken Frostnatten kommer med tindrende Stjærner, som man ikke ser skønnere i en nordisk Vinternat.

Landets ringe Regnmængde, som endda er begrænset til Vinterhalvaaret, gør alt Liv afhængigt af Floderne, som Landet ogsaa skylder sin Tilblivelse, idet det er dannet ved Aflejring af det gennem Aartusinder af dem medførte Slam. Hele Landet op til den tidligere omtalte Linie Hit—Samara er oprindelig Flodernes Delta, der har arbejdet sig længere og længere ud i Havet.

Som Følge af denne Dannelsesmaade er Landets Overflade jævn og har kun ringe Fald; medens dette nord for Linien Hille—Kut el Amara gaar fra Vest til Øst (Feluja + 41 m, Bagdad + 34 m, Hille + 27 m, Kut + 17 m), gaar det syd for denne Linie fra Nord til Syd (Kut el Amara + 17 m, Kut el Haj + 13 m, Nasrie + 4 m). Dette Forhold er af stor Betydning for Irrigationen, idet det muliggør en Fordeling af Flodernes Vand, saaledes

at det nordlige Afsnit hovedsagelig vandes fra Eufkrat, det sydlige fra Tigris.

Hele Landet kan i Hovedsagen betragtes som en Alluvialslette med en Jordbund, der er næsten homogen til flere Meters Dybde. Jorden kan i det store og hele deles i 3 Klasser, »svær Ler uden Sand«, »Middeller med lidt fint Sand« og »lettere, sandblandet Ler«, alle med et ret stort Kalkindhold, 10—12 %.

»Svær Ler« findes hovedsagelig nord for Bagdad indtil Beled, samt pletvis mellem Diwanie og Samara; »Middeller« træffer man langs Tigris mellem Bagdad og Kut el Amara, langs Sjat el Haj og ved Hillearmen af Eufkrat; ved Resten af Eufkrat er Jorden i det væsentlige »lettere, sandblandet Ler«. Paa Steder, hvor Afløbsforholdene er daarlige, særlig i Nærheden af Sumpe og Søer, findes stærkt saltholdige Partier, f. Eks. pletvis ved Sjat el Haj og paa Eufkrats højre Bred mellem Samawa og Nasrie.

Willcocks opgiver i sine Rapporter følgende Middelanalyse af Jorden:

Fugtighed	4 %
Organiske Stoffer	6 %
Uopløselige Stoffer og Silcium	48 %
Kalk	12 %
Potaske	0,60 %
Fosforsyre	0,20 %
Kvælstof	0,11 %

Jorden er meget frugtbar og er særlig egnet for Dyrkningen af alle Slags Kornsorter og Havesager.

Ligesom Landet skylder sine store Floder Eufkrat og Tigris sin Tilblivelse, saaledes skylder det dem ogsaa sin Beboelighed; thi uden dem vilde al Plantevækst gaa til Grunde i den hede, regnløse Sommer. Langs Floderne og de derfra udgaaende faa Kanaler, der fører Vand Aaret rundt, er nu Livet koncentreret; der brydes de udstrakte Steppers graaliggule eller graarøde, monotone Flader af frodige Palmelunde og veldyrkede Haver med Overflod af Grøntsager, og her findes i smalle Bælter langs Flodløbene de sidste, i Reglen vanrøgtede Rester af Fortidens Kornmarker.

Eufkrat og Tigris udspringer i Armeniens Højland. De træder ind i Deltaet henholdsvis ved Hit og Beled og deres Løb herfra til deres oprindelige Sammenløb ved Gurna er 850 km og 770 km;

deres forenede Løb Sjat el Arab er fra Gurna til Golfen 160 km. Medens Eufkrat paa dette sit nedre Løb ikke har noget Tilløb af Betydning, modtager Tigris 2 ret betydelige Bifloder, Adem og Diala, og Sjat el Arab en Biflod Karun, alle kommende fra de persiske Grænsebjærgene. Eufkrat og Tigris forenes ved den store Kanal Sjat el Haj — efter nogles Mening Tigris's oprindelige Løb — mellem Kut el Amara og Nasrie; den fører dog kun Vand i Højvandsperioden. Flodernes Vandføring er afhængig af Nedbøren i Bjærgene. I August—Januar Maaned er den kun 300—500 m³ i Sek. for hver Flod, derefter stiger den til Maximum i April—Maj, 4—5000 m³ i Sek., for derefter atter at falde jævnt. Denne voldsomme Tilvækst i Foraarstiden skyldes Sne-smeltningen i Bjærgene. Variationen i Vandspejlets Koter fra Lavvande til Højvande kan være indtil 6 m, og man har Eksempler paa, at Tigris i Løbet af et Døgn er steget 5 m. Med den forøgede Vand-

mængde vokser naturlig Hastigheden, der ved Lavvande er $\frac{1}{2}$ m i Sek., og naar op til 2 a $2\frac{1}{2}$ m i Sek., et Forhold, der bevirker, at Floderne i Foraarstiden medfører en stor Mængde opslemmede Stoffer, hvis Mængde i Tigris endog kan stige til 750 Dele paa 100,000, hvilket er 5 Gange saa meget, som Nilen kan medføre.

Tigris adskiller sig i en Henseende fra andre Floder: nedenfor Bagdad bliver den mindre og mindre. Paa Strækningen Bagdad—Amara, 590 km, har den en Bredde af 300—350 m og en Dybde af 2—8 m efter Aarstiden med en Vandføring af c. 5000 m³ i Sek. ved Højvande, c. 300 m³ i Sek. ved Lavvande. Paa Strækningen mellem Amara og Kila Saleh c. 50 km, højer en Række større og mindre Kanaler af fra Floden og fører dens Vand ud i udstrakte Sumparealer, saaledes at Floden mellem Kila Saleh og Ezras Grav, c. 40 km, kun har en Bredde af 60 m, en Dybde af 1,5—4 m og en Vandføring af 70—300 m³ i Sekundet efter Aarstiden. Paa Strækningen Ezras Grav til Gurna, c. 50 km, vokser Floden nu igen, idet Vandet her begynder at strømme tilbage fra Sumpene, hvor det har udfældet næsten alle de opslemmede Stoffer, saaledes at Floden, der hidtil har været gullig rød eller rødligbrun, nu faar en klar dybblaa Farve. Ved Gurna naar Floden en Bredde af 170 m med en Dybde af c. 6 m. Her forenedes tidligere Eufrat og Tigris, og endnu staar Floderne i Forbindelse her, men det egentlige Sammenløb findes ved Gar-mat Ali, c. 60 km nedenfor Gurna og kun c. 10 km ovenfor Basra. Nedenfor Sammenløbet ser man Eufrats gullige og Tigris's blaa Vand flyde Side om Side uden at blandes. Tidevandet i den persiske Bugt gør nu sin Indflydelse gældende, og den derved ved Flodtid dannede Modstrøm kan mærkes helt op til Gurna.

Den stærke Stigning af Floderne i April—Maj medfører udstrakte Oversvømmelser og bevirker, at utallige større og mindre Kanaler, der i den tørre Tid henligger ganske uden Vand, nu fyldes og som et fint Aarenet fordeler det frugtbare Vand over store Dele af de udstrakte frugtbare, men af Sommersolen udtørrede Stepper; Grundvandstanden stiger overalt, og da samtidig Temperaturen er stærkt tiltagende, dannes der Mulighed for Plantevækst. Den Sne, der i Løbet af Vinteren er falden i Armeniens og Persiens Bjerge, fremtryller i Marts—April—Maj et blomstrende Foraar paa Mesopotamiens Stepper, et Foraar, der dog aldrig

skal gaa over i frodig Sommer med efterfølgende sval og frugtbar Høst; thi Sommersolens tropiske Glød dræber hurtig al Plantevækst, og i Juli, naar Vandet i Floderne atter er faldet, ligger Steppen øde og gold.

Den stærke Svingning i Temperatur og Flodvandstand Aaret rundt bevirker, at Stepperne gør et højst forskelligt Indtryk paa de forskellige Tider af Aaret. Paa Egne tæt ved Floderne og de altid vandførende Kanaler har Aarstiden kun ringe Indflydelse; den giver sig kun Udslag i større eller mindre Frødighed, men Hovedindtrykket bliver det samme; Palmelunde, Haver med Grøntsager, mer eller mindre forsømte Byg- og Hvedemarker, der vandes ved de altid arbejdende Vandhøjseapparater

Kanal ved Vintertid.
(Ved Foraarstid fyldes Kanalen helt op til de høje Bredder, der ses ved Siderne).

»Tscherd«, en Sæk af Huder, der ved et Reb over en ynkeligt klagende Vinde hales fyldt op fra Floden af en Hest eller en Pukkelokse for at udtømmes i en lille Kanal, der fordeler Indholdet over Kornmarken. Frem og tilbage, frem og tilbage gaar det ustandseligt. Tscherd'ens Piben er lige saa uforanderligt knyttet til Mesopotamiens Floder som Fellahens Opsang til Shaduf'en til Nilen i Øvre Ægypten.

Anderledes paa Stepperne. Men man maa bort fra Karavanvejene, særlig Hovedruterne Hannekin—Bagdad—Hille og Bagdad—Samara, hvor der Aaret rundt er fuldt af Pilgrims- og Lastkaravaner. Bort fra Floderne og tværs ind gennem Terrænet, sættende sin Kurs efter Kompasset, alene med sin Karavane bestaaende af 5—6 Heste eller Muldyr, en Tjener og et Par Hestepassere. Telt maa medbringes for at være uafhængig af Bopladsene, og, skal man have fuldt Udbytte af sin Rejse, maa man se at slippe af med den eller de tyrkiske Gen-

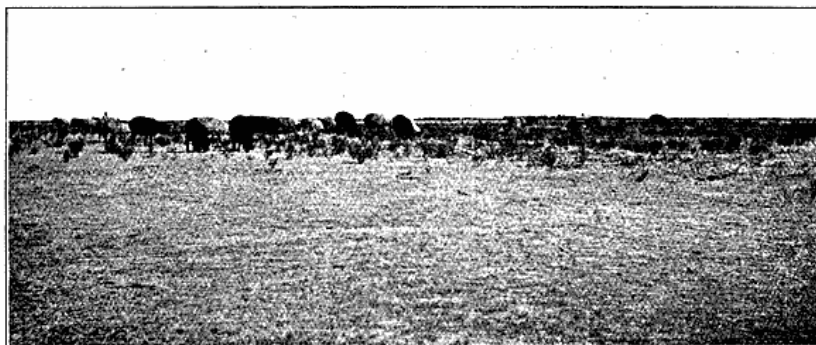
darmer, som Myndighederne altid vil give en med, vistnok mere for at holde Øje med, hvad man foretager sig, end af Hensyn til ens Sikkerhed; thi Beduinerne hader Tyrkerne, og en enlig Evropæer vil næsten altid blive velvilligt og godt modtaget af dem, hvorimod de ser med hadske Blikke paa alt, hvad der er tyrkisk, og da særlig paa alle, som paa nogen Maade kan bringes i Forbindelse med den tyrkiske Krigsmagt.

Har man da lykkeligt undgaaet Kaimakamens (»Amtmandens«) Opmærksomhed og er sluppen ud paa de store Vidder uden Politiledsagelse, bort fra Floderne, bort fra de fast bosiddende Beduiners Egne, da faar man et betagende Indtryk af Landskabet, der breder sig for ens Blik, skiftende Udseende og Karakter efter de forskellige Aarstider.

Man bryder op en Vintermorgen ved Solopgang fra Natt kvarteret, der af Hensyn til Vandforsyningen altid maa søges ved Floden eller en vandførende Kanal; dybt nede ligger den gulblege Vandflade indrammet af de 5—6 Meter høje Bredder; thi endnu er Foraarsstigningen ikke begyndt. I det Øjeblik, Solen hæver sig over Horisonten, kaster den et gulrødt Lys over det sovende Landskab og spejler sig i de blankfrosne Vandpytter; men snart forsvinder dens Rødem, Atmosfæren er for tør. Som en bleggul Skive stiger den paa Himlen og oplyser med et besynderligt, uvirkeligt Skær de øde Egne, som Karavanen bevæger sig igennem bort fra Floden. De første Par Timers Tid gaar det ustandseligt over udtørrede, større eller mindre Vandingskanaler, som er Vidnesbyrd om, at her ved Foraarsstide, naar Vandet stiger, er dyrket Land, og Rester af Beduinlejre viser, at Landet er befolket, naar Steppen er iklædt sit Foraarsskrud. Efter nogle Timers March naar Karavanen ud paa de egentlige Stepper; Smaakanalerne, Vidnesbyrdene om Nutidens Kultur, er forsvundne; men i det Fjerne ser man en lang, lav Højderyg; det er Jordvoldene, der omslutter en af Fortidens store Kanaler, disse storslaaede Rester af Oldtidens Ingeniørkunst, ofte flere Hundrede Kilometer lange og undertiden 100 til 200 Meter brede. De fra Hovedkanalen ud-

gaaende Smaakanaler, hvorfra Landet vandedes, er i Tidens Løb forsvundne, men Mængder af de saakaldte »Tels«, runde Jordhøje indeholdende Tusinder af Potteskaar, vidner om, at hele Landet i længst forsvunden Tid har været tæt befolket og dyrket. Nu ligger det hen som en uhyre Kirkegaard for utallige, ukendte Slægter, der har arbejdet og er døde bort uden at efterlade Navn, hyllede for stedse i Glemselens Slør; kun eet Monument hæver sig over dem, fælles for dem alle, den store Kanal, der fortæller os, at ogsaa dengang forstod Menneskaanden at gøre sig til Herre over Naturen, at baandlægge det mægtige Element og tvinge det ind i Kulturens Tjeneste.

I det uendelige strækker den ensformige, graugule eller graarøde Flade sig, kun afbrudt af de

Steppelandskab ved Vintertid.

kuplede Tels. Hvor før var yppige Kornmarker, findes nu kun en spredt Vegetation af Kameltorn (aghul, allhaghe camelorum), smaa forkrøblede Akasiearter (albizzia) og andre tørre Smaavækster (»rimmeth«, »ischman«, »kasub«, »chas issebba«), af Araberne i Reglen sammenfattede under Betegnelsen »schok«, skønt dette vist egentlig betegner de smaa Akasier. Af levende Væsener ses saa godt som ingen; en omstrefjende Sjakal staar stille og ser forbavset paa Karavanen, og det hænder, at man opskræmmer et enligt Vildsvin, der forfærdet tager Flugten. Et Par smaa Toplærker i en Fjerdragt, hvis Farve i den Grad falder sammen med Jordens, at de næsten ikke er til at skelne, følger Karavanen og lever højt paa de Rester, der falder af fra den. Af og til kreser store Falke højt til Vejrs, spejdende efter Aadsler.

Men dette fredelige Billede med de blege Farver og den stemningsfulde Ro kan pludselig skifte Ka-

rakter. Mørke Skyer samler sig i Syd, Regnen synes at skylle ned i Strømme ude i Horisonten, og med forbavsende Hurtighed kommer Uvejret op. Enkelte Vindstød farer hen over Sletten og hvirvler smaa Støvhvirvler op, i Begyndelsen kun saa store som Sukkertoppe, der lystigt drejende sig om deres egen Akse danser afsted paa hver Side af Karavanen. Men Vindstødene tager til i Hastighed og Hyppighed, den stærkere Rotation tvinger Støvet højere til Vejrs, saa Sukkertoppene bliver længere og længere og til sidst gaar over til vandrende Støvsøjler af 10, 20, ja indtil 30 Meters Højde. I lange vaklende Geledder rykker de frem som Avantgarde for Støvstormen; thi det, der paa Afstand saa ud som svære Regnskyer, viser sig at være mægtige Støvmasser, der er hvirvlede op af Stormen. Snart er Karavanen midt i Uvejret. Himlen, der er skyfri, formørkes næsten af Støvet, og Solen kan lige skimtes som en bleg, blaa-grøn Skive. Karavanen trykker sig sammen i Klump; thi det gælder om ikke at slippe hverandre af Syne her, hvor der hverken er Vej eller Sti, og hvor man kun kan se nogle faa Meter frem for sig. Marchretningen maa holdes efter Kompasset. Øjne, Næse, Øren og Mund fyldes med Støv, Hestene trykker sig, Folkene trykker sig, og det er nødvendigt at opbyde hele sin Energi for at holde Karavanen i Gang; Araberne vil allerhelst sætte sig ned og med et altopgivende ja'allah afvente Allahs nærmere Bestemmelse. Støvstormen holder sig imidlertid sjældent ret længe; efter et Par Timers Forløb begynder det at regne, og Stormen ender saa med en veritabel Dyndregn, der renser Luften for det meste af det ophvirvlede Støv.

Solen kommer atter frem og kaster sit matte Lys udover Steppen, der nu har skiftet Farve og Karakter. Regnen har oplødt Leret, hvis graagule Farvetone ved Fugtigheden er bleven rødlig-brun. Møjsommeligt arbejder Karavanen sig hen over den fedtede Lerflade; store Lerkager hænger sig fast ved Dyrenes Hove, og kun langsomt vinder man frem mod Maalet, den lille Bondelandsby ved Floden, hvor man skal overnatte; thi af Hensyn til Dyrene maa man helst frem til beboede Steder, for paa denne Aarstid findes intet Foder paa Stepperne. Vel medfører man en Reserveportion for dem, men den maa nødvendig bruges uden tvingende Grund. Solen staar lavt paa Himlen, da man faar Øje paa den lille Palmelund, der tilkendegiver, at her findes en Boplads, og ved Solens sidste Straaler

rejser man sit Telt ved Flodbredden, ivrigt beskuet af Landsbyens Befolkning, der med levende Interesse følger hele Processen og ser beundrende paa de mange Herligheder, efterhaanden som de bliver pakkede ud og bragte paa Plads i Teltet.

Paa en saadan Vinteraften i den hældende Dags sidste Lys hviler der en vidunderlig Fred over dette slumrende Land, og intet røber, at her regerer kun Selvtægten og den stærkeres Ret. Solen sender sit blege Lys ud over Landskabet, der breder sig bleggraat for ens Blik; alt er blege, graalige, gullige, grønlig Farvenuancer; selv Himlens skyfri blaa er blegt. Dovent lister Floden sig afsted langs den bleggrønne Palmelund. En smal Strimmel Land langs Bredden har været dyrket med Majs; Stubbene, der staar sparsomt og spredt, breder en bleggul Tone over den bleggraa Bund. Her er Fred og Ro, ingen Larm, ingen Hasten. Sindigt og roligt søger Fedthalefaarene deres sparsomme Føde mellem Majsstubbene. Langsomt stiger blege Røgsøjler op fra Bondebyens Lerhytter og usle Telte, skærmede ved Dynger af Majsstraa og »schock«. Alt aander Fred og Hvile, ja næsten Dvale. Det er et Land til at drømme i, det er Fata Morgana'ets Hjem. Det virker vidunderlig beroligende, dulmende efter Civilisationens Larm og Stræb. Uvilkaarligt trænger den Tanke sig frem: Er det ikke Synd, Helligbrøde at vække dette Land til Live? At lægge Jærnbaner, Fabriker, Kraftstationer her? At tilsmudse disse sarte, blege og saa vidunderlig afstemte Farvenuancer med Civilisationens Kulrøg, at bryde denne Naturens store Stilhed med de kulturbringende Dampfløjtehvin? Vilde disse store Børn, der danner Landets Befolkning, fattige og dovne, uvidende og selvglade, upaalidelige og løgnagtige, men altid glade, altid snakkende, altid tilfredse med de Kaar, hvorunder de og deres Forfædre gennem utallige Slægtled har levet, vilde de blive lykkeligere ved at blive indlemmede i Civilisationens store Hærskare af arbejdende og oplyste, men utilfredse Individier?

Saadanne Tanker forsvinder imidlertid, naar man naar Foraarstiden. Ved Synet af de mægtige bundne Kræfter, der da udløses ved Solens og Vandets forenede Indvirkning paa Jordbunden, jages alle Drømmerier paa Flugt. Man bliver atter Virkelighedsmenneske, og man føler Trang til at hjælpe og styre disse Naturkræfter, der nu, overladte til sig selv, som de er, hyppigt selv ødelægger alt det gode, som de frembringer, idet deres Overskud af Kraft

ikke ledes ad Baner, hvor det kan træde i Kulturens Tjeneste i Stedet for at modarbejde den.

Henimod Midten af Marts Maaned begynder Floderne at stige rask, og deres Vand fordeler sig ud i Stepperne gennem gamle og ny Kanaler. Samtidig ophører de kolde Nattetemperaturer, og Nedbøren, der i Marts er c. 40 mm, faar større Virkning paa Grund af Stigningen af Grundvandstanden. Alle disse Forhold medfører, at Stepperne henimod April fuldstændig skifter Karakter, saaledes at man næppe kan kende de Egne igen, hvor man færdedes i Januar og Februar. Der kommer en anden Stemning over Landskabet; Vinterens sarle, udviskede, uvirkelige Dæmringsfarver er ved at forsvinde; Sydens Glød er i Anmarch, men kun i sin første Begyndelse. Den varme Sol giver Himlens Blaa Dybde og kaster et gyldenrødt Skær over de tidligere graagule Vidder. Græsset spirer frem i Smaapletter, de smaa Akasier og Kameltornen skyder ny, fine Rodskud, og Lærkerne stiger syngende til Vejrs i store Krese, medens Svalerne slaar deres dristige Slag i Luften paa Jagt efter Fluere og Myg, der nu i store Masser kaldes til Live af Varmen. I alle Grøfter, Kanaler og lavt liggende Pletter skyder Foraarsblomsterne frem, og var det ikke for de udstrakte, ganske træløse Stepper med deres »Tels« og Ruiner af Kanaler, kunde man tro sig hensat til det danske Foraar; thi fra Grøftkanterne smiler Forglemmigejen, Vandrølliken og Engblommen en i Møde, fra Græspletternes Grønne liller Gaaseurten og vild, hvid Kløver frem, og af og til støder man paa Løvetand, smaa Morgenfruer og Hyrde-tasken.

Overalt ved Floderne og Kanalerne, hvor der er faste Bopladser, og ogsaa mange Steder ved gamle Flodsenge og Kanaler, der kun er vandførende ved Foraarslid, og hvor halvnomadiserende Beduiner søger at vinde en hurtig Foraarsafgrøde af Byg, hersker der nu en livlig Travlhed. Kanaler oprenses, Fordelingsgrøfter graves, og, hvor Terrænet er saa lavtliggende, at det trues med Oversvømmelse, bygges der Diger langs med Flodbredderne som Forberedelse til Højvandet, der som Regel indtræder i første Halvdel af April. Beduinerne kommer nu ned fra deres Vinterkvarter i Højlandet ved den persiske Grænse eller inde fra den arabiske Ørken, og langs de om Vinteren udyrkede Flodbredder, særlig Tigris's venstre Bred mellem Diala og Kut el Amara og paa begge Bredder af Sjat el Haj rejser sig nu Telby ved Telby,

og de øde Stepper fyldes af store Hjorder af Heste, Pukkelokser og Faar. Paa højre Bred af Tigris mellem Bagdad og Sjat el Haj er der næsten overalt fast bosiddende, agerdyrkende Beduiner; da Adgangen til Floden saaledes er spærret for de nomadiserende Beduiner, slaar disse, særlig Stammerne »Abu Sullani« og »Muntefiks«, sig ned paa de udstrakte Stepper mellem Eufrat og Tigris; Vand tilføres gennem ældre og nyere Kanaler, der fyldes ved det indtrædende Højvande.

Trods Bøndernes ivrige Forsøg paa ved hurtigt opkastede Diger at holde Vandet indenfor dets rette Grænser, bliver Resultatet af Kampen mellem Floderne og Agerdyrkerne dog næsten altid, at de førstnævnte gaar af med Sejren. Digerne er nemlig i Reglen slet konstruerede og navnlig uheldigt placerede. Den anvendte Arbejdskraft vilde under en kyndig Ingeniørs Ledelse være tilstrækkelig til under almindelige Højvandsforhold at beskytte Landet, i hvert Fald de dyrkede Dele deraf, mod Oversvømmelse; men ingen interesserer sig for at instruere Fellaherne om den rette Fremgangsmaade, og Følgen er, at der hvert Aar gaar uhyre Værdier tabt ved, at Kornmarkerne langs Floden sættes under Vand, ofte 1 à 2 Maanedere. I Foraaret 1911 var Forholdene særlig slemme. Landet paa begge Sider af Tigris, praktisk talt lige fra Kasimen nord for Bagdad til Kut el Amara, stod under Vand i flere Kilometers Bredde. Selve Hovedstaden Bagdad var i et Par Maanedere helt omgivet af Vand, og Færdsel til og fra Byen kunde kun ske pr. Baad.

Paa denne Tid af Aaret former Rejselivet paa Stepperne sig naturligvis ganske anderledes end om Vinteren. Medens man i Januar—Februar kan færdes næsten overalt, lægge sin Kurs efter Kortet og ubekymret holde tværs gennem Stepperne retende sig efter sit Kompas, naar man blot har forvissat sig om, at man kan naa Vand inden Mørkets Frembrud, saa er det i Højvandsperioden ganske umuligt i Forvejen at bestemme sin Rute eller vide, naar man kommer til Maalet. Der møder en saa mange Hindringer paa Vejen i Form af Kanaler, opblødt Terræn og Oversvømmelser, at Vejtlængden aldrig kan bestemmes forud, og Forholdene skifter fra Dag til Dag, særlig under begyndende Højvande, paa Grund af den hurtige Stigning af Floderne eller nydannede Oversvømmelser, der skyldes Dæmningsbrud. Marchen former sig som en usikker Krysning frem mod Maalet under en stadig Kamp med det vaade Element. Utallige Kanaler og Grøfter

maa passeres ved Vadning, større Kanaler ved Svømning, og hyppigt standses hele Karavanen ved, at Dyrene pludselig gaar igennem den gennemblødte Lerbund, hvis øverste Skorpe er tørrret og størknet under Solens Paavirkning. Saa sidder alle Dyrene fast som Fluere paa et Fluepapir, sunkne i lige til Bugen. Al Bagagen læsses af, et Par Mand tager fat i Dyrets Hoved, et Par i Halen, og det vugtes op; uden Oppakning kan det saa med stor Forsigtighed, efter at man har udsøgt de fasteste Steder, ledes over det opblødte Terræn; men det tager Tid at faa de 6—7 Dyr bragt paa sikker Bund igen, at faa Bagagen stykkevis baaret over og atter læsset paa. Saa gaar det igen fremad; men snart efter støder man paa den værste Hindring, en Karavane kan møde, en dybt indskaaret, smal Kanal med høje, stejle Jordvolde paa Siderne. Den er for bred til, at Dyrene kan springe over, og Bredderne er saa stejle og slibrige, at det er umuligt at faa Dyrene op, naar de først er komne ned i den. Der er ikke andet for end at bøje af og følge Kanalen, til man finder et Sted, hvor det er muligt slippe over. Kilometer efter Kilometer kan man komme til at marchere, nu og da gørende store Buer uden om opblødt, impassabelt Terræn; længere og længere fjærner man sig fra sit paatænkte Nattekvarter, og Solen begynder at synke betænkelig lavt paa Himlen. Man har jo imidlertid Vand ved Haanden, og Foder til Dyrene findes overalt paa denne Aarstid, saa man uden Betænkning kan rykke videre i Bevidstheden om, at man har alt fornødent i Orden til at kunne slaa Lejr, naar Mørkets Frembrud gør videre Fremrykning umulig. Og saa kan det hændes, som det hændte mig paa en March i Begyndelsen af April, et halvt Hundrede Kilometer vest for Bughela ved Tigris, at man, efter i Timevis at have fulgt Kanalen, pludselig, idet man passerer en lav Forhøjning i Terrænet, de hensmuldrede Volde langs en Fortidskanal, ser udbredt for sit Blik et Billede, der i sin gammeltestamentlige Skønhed belyst af Eftermiddagssolen gør et uforglemmeligt Indtryk. Saa langt Blikket rækker, har man for sig en flad, græsbevokset Steppe, og spredt over denne i indbyrdes Afstand paa 5—600 Meter ligger der smaa Teltgrupper, hver bestaaende af 10—20 Telte, varierende i Størrelse efter Ejerens Velstand. Paa Stepperne græsser umaadelige Hjorder af Kameler, Heste, Pukkelokser og Faar. Det viser sig at være Abu Sultani Beduinernes store Stamme, der har slaet

sig ned her; som deres Forfædre før dem igennem mange Slægtled er de komne for at tage deres Foraaragræsange i Besiddelse her, hvor tidligere flittige, babyloniske Bønder, takket være Ingeniørernes Vandingskanaler, avlede rige Afgrøder af Hvede og Byg. En Undersøgelse med Kikkerten viser mig Beliggenheden af Shejkens Telt, det største af dem alle, og mod dette retter jeg da min March. Overalt bliver jeg meget nøje, men ikke uvenligt betragtet af Beboerne af Teltene, og hyppigt bliver jeg udspurgt om, hvor jeg skal hen. Svaret »Til Shejken«, stiller dem i Reglen tilfreds; Nysgerrigheden bekæmpes til Modtagelsen hos Stammens Overhoved har fundet Sted. Allerede paa stor Afstand ser jeg Mændene begive sig til det store Modtagelsestelt, og ved Karavanens Ankomst der bliver

Min Livvagt hos Abu Sultani Beduinerne.

jeg modtaget af Shejken selv i Spidsen for flere Hundrede Beduiner, næsten alle bevæbnede med moderne Bagladerifler, nogle enkelte, vistnok de fattigste, med de gammeldags 6 Meter lange Beduinlanser. Efter en halv Times Konversation under den uundgaaelige Kaffedrikning drager jeg videre trods Shejkens indtrængende Opfordringer til at overnatte hos ham. I en hel Time gaar Marchen mellem Teltgrupper og Hjorder, og nu, da det som en Løbeild har forplantet sig, at jeg har besøgt Shejken, bliver jeg overalt venligt hilst af Beduinerne. Da jeg stadig ikke har fundet »Kongevejen«, som Shejken har anvist mig — den viser sig senere at være nogle parallelt løbende, halvt udviskede Spor i Steppen —, og da der ved Solnedgangstid trækker en Støvstorm op, rejser jeg mit Telt ved en lille Gruppe fattige Telte, de yderste i Stammen; 4 unge Mænd, 3 med Martinirifler og 1 med Lanse, melder sig som Livvagt hos mig og bliver liggende som Vagthunde, sammenrullede i deres Kapper, tæt

uden for min Dør hele Natten igennem til Trods for den rasende Storm, der efter Midnat afløses af stærke Regnskyl.

En saadan Foraarsnat paa Mesopotamiens Stepper, alene med Ørkenfolket, føler man sig som sat Tusinder af Aar tilbage i Tiden. Intet minder her om Vestens Civilisation og Kultur, alt virker fremmedartet og forhistorisk. Ved Solnedgangstid drives Kvæghjorderne og Faareflokkene sammen i Nærheden af de Teltgrupper, hvor de hører til; Kvinderne faar travlt med at tilberede Aftensmaallidet, og man ser dem staa foran Teltet og støde Korn i en Morter, dels til Brød, dels til »burghul«, en Ret bestaaende af knust Korn og Faarefedt. Mændene samler sig i passierende Smaaklynger, og fra fjærn og nær kommer der besøgende til mit Telt. Jeg sidder paa min Feltstol i Telt døren, og i Halvkres uden om mig sidder Beduinerne paa Hug, vel et halvt Hundrede Stykker, men skiftende i Tal, idet der er en stadig Gaaen og Kommen under en uafbrudt Udveksling af »Salam aleikum«. Den stive, ceremonielle Tone, der hersker ved Modtagelsen i Shejkens Telt, forsvinder ganske, naar man er alene med de menige Beduiner. Som en Flok Skolebørn ler de og snakker, gestikulerer og fortæller, alle i Munden paa hverandre. De er særlig stolte af deres Geværer, og en efter en rækker de mig dem, for at jeg kan undersøge dem og rose dem. En fortæller mig en lang Historie om sin Krag-Jørgensenske Karabin, og da jeg ikke kan følge med, kalder jeg paa min Tjener — en kristen Araber ved Navn Djordjis, der af Skræk for Beduinerne altid antog det muhamedanske Navn Mustafa, naar vi nærmede os dem —, og han oversætter kort og godt: For 2 Aar siden dræbte han med denne Bøsse en fjendtlig Shejk. Da Ejermanen nu ser, at jeg har forstaaet det, klapper og kærtegner han sit Vaaben som et Barn og gaar stolt derfra. Hver Gang jeg rejser mig fra min Stol, springer de alle op og sætter sig først igen, naar jeg har sat mig. Mørket falder imidlertid paa, Lejrbaalene flammer op rundt omkring, og lidt efter lidt trækker mine Gæster sig tilbage. Kun min trofaste, frivillige Livvagt bliver tilbage. Jeg trakterer den med The, søde Biscuits og Cigaretter og trækker mig tilbage til Teltet, medens de lægger sig til Ro uden for Telt døren. Disse 4 har været mine Gæster, spist af min Mad og røget mine Cigaretter; jeg kan derfor sove tryggere, end om jeg havde haft et Kompagni tyrkiske Gendarmere til

min Beskyttelse. Ved Daggry fortsættes Marchen; min Vagt følger mig til »Kongevejen«, hvor vi skilles, efter at den har modtaget en god »Backschisch«; thi trods alle Beretninger om Beduinerne Højmodighed og Stolthed, forventer Menigmand iblandt dem dog altid at modtage en Tak i klingende Mønt for Tjenester ydede en Evropæer.

Ved Foraarstid bliver Dyrelivet livligere. Af Pattedyr findes der dog kun faa; foruden de tidligere nævnte Sjakaler og Vildsvin ser man kun Kaniner og Harer, nu og da en enkelt Ræv og Odder samt Rotter, Mus og Muldvarpe. Derimod dukker der nu mange Fuglearter op; særlig Svømme- og Vadefuglene er stærkt repræsenterede. I de over-svømmede Egne findes Mængder af Traner, Hejrer og Storke; af og til ser man store Flokke af Flamingoer i hurtig Flugt i Kileform skære gennem Luften; paa det grundede Vand løber alle Slags hjemlige og subtropiske Vadefugle rundt, Ryler, Spover, Strandskader og Brushøns og smaa Strandløbere. Ænder af alle mulige Arter veksler med Pelikaner og Gæs. I de dyrkede Egne er Ravnefuglene de herskende. Store Flokke af Raager og Krager hjemsøger Markerne, ligesom ogsaa Ravnene, Skaden og Alliken er almindelige. I Palmelundene holder utallige Turtelduer og forvildede Husduer til, og ved Husene og i Gaardene dominerer Graaspurven. Vipstjerten og Fluesnapperen er almindelige, og ikke sjældent hører man ved Solnedgangstid Nattergalen slaa sine Triller i Frugthaverne. Ude paa Markerne træffer man Agerhøns og Hjerper; paa Stepperne, fjærnt fra menneskelige Boliger, møder man store Flokke af pragtfulde Biædere. Det glimter og lyner i Luften, som straalende Smaragder, naar Hundreder af disse Fugle, saa store som Stære, i elegante, dristige Slag svinger sig til Vejrs, medens Solen spiller i deres metalblanke, irgrønne Fjerdragt.

Krybdyr og Padder er, naar undtages Frøerne, hvis Kvækken man hører fra hvert et Vandhul i Foraarstiden, kun lidet udbredte. Der findes enkelte mindre, giftløse Slanger, samt nogle Land- og Sumpskildpadder. Smaa, brune og grønne Firben er ret almindelige, og efter sigende skal der enkelte Steder findes store Leguaner. Krokodiller og Giftslanger findes ikke i Landet.

Floderne er meget fiskerige. Enkelte Arter bliver meget store; det er saaledes ikke sjældent, at »el biz« vejer c. 50 kg. I August Maaned gaar

Hajerne fra den persiske Bugt op i Tigris, helt op til Bagdad.

Af lavere Dyr findes der i Foraarsliden og i den varme Tid naturligvis en hel Del. Man skal i de persiske Grænseegne kunne træffe gillige Skorpioner og Edderkopper, hvis Stik og Bid skal kunne virke dræbende, men Beretningerne er vistnok overdrevne. Insektverdenen har ikke nogen tropisk Karakter; man træffer de fleste i Danmark forekommende Arter. Græshopperne skal kunne optræde i Sværme; dette er dog vistnok yderst sjældent; i hvert Fald lykkedes det mig ikke at konstatere et eneste bestemt Eksempel paa, at det var sket. Utøj vrimler det af i Foraarsliden, og man gør paa denne Aarstid saavel hos Bønderne som hos Beduinerne bedst i at sove i eget Telt.

Mesopolamiens Planteverden er ikke righoldig. Af vildtvoksende Træer findes kun meget faa. De hyppigst forekommende er en Poppelart (*populus Euphratica*) og en Pileart (*salix Babylonica*). De vokser paa fugtige Steder langs Floderne, men naar sjældent nogen større Højde, da Araberne hugger dem, inden de kommer til Udvikling. I Haver og rent sporadisk ude i Stepperne finder man det store Nebbetræ, vistnok en Art vildt Blommetræ, der naar en Højde af 15 til 20 m og i Form og Grenbygning minder en Del om vor Elm, hvorimod Bladene og Frugterne minder om Blommetræets. Ligeledes sporadisk findes »Sifzat«-Træet, der i Form minder noget om en kanadisk Poppel. I Nærheden af den persiske Bugt vokser det i Ægypten udbredte Lebbetræ. Naar Willcocks af disse Træers sporadiske Forekomst paa Stepperne, fjærnt fra menneskelige Boliger, slutter, at Landet tidligere har været dækket af tætte Skove, og at de enkelte Eksemplarer er de sidste Rester heraf, er dette dog maaske en lidt forhastet Slutning. Det er maaske nok saa sandsynligt, at disse enkelte Eksemplarer stammer fra Haver fra den Tid, hele Landet var opdyrket. Derimod har han vistnok

Ret, naar han mener, at det vil være muligt ved Plantninger, der vandes i nogle Aar og ved Hegn beskyttes mod Dyrenes Angreb, at fremdrive Skovstrækninger. Mange Steder i Landet staar Grundvandet nemlig Aaret rundt kun 4—5 Meter under Terrænet, og Træsarter med hurtigt og kraftigt udviklet Rødsystem vil derfor sikkert efter faa Aars Vækst kunne klare sig mod Sommertørken uden kunstig Vanding.

Buskvæksterne tæller ogsaa kun faa Arter. Foruden de tidligere nævnte smaa Steppebuske findes der egentlig kun to Arter, en Tamarisk (ar. »torr«), der gror i Sumpene langs Floderne, og Lakridsrodsplanten (*glycyrrhiza glabra*), der ligeledes vokser langs Flodbredderne. Sidstnævntes Rødder, Lakridsrod, indsamles af Bønderne og sælges til et amerikansk Handelsselskab, der eksporterer dem til Amerika.

Af Blomsterplanter og Urter findes der i Foraarsliden en Mængde Arter, hvoriblandt som tidligere nævnt en Del, der ogsaa forekommer i Norden. De fleste har kun en kort Levelid, idet de dør bort, naar Vandstanden i Floderne synker; men de naar dog altid at faa kastet Frøene, inden Solen svider dem op. I Juni, naar Temperaturen stiger stærkt, og Vandet er ved at forlade Kanalerne, skal der efter sigende¹⁾ udvikle sig en pragtfuld Flora af tropiske Slyngplanter, der helt dækker Kanalsiderne med deres brogede Blomsterflor. Men ogsaa disse forsvinder snart af Mangel paa Vand, og hen i Juli Maaned ligger Stepperne øde hen; Vegetationen er afsveden, Lerbunden bages af Tropesolen og slaar dybe Revner paa Grund af den stærke Indtørring, Beduinerne og deres Hjorder forsvinder til andre Græsgange, og alene Luftspejlingernes Gøglebilleder lever op i den uddøde, solskoldede Natur.

¹⁾ Jeg forlod Landet sidst i Maj.